

УДК 332.122.6

JEL Classification: L26

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2019.3\(36\).292-300](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2019.3(36).292-300)

С.І. Бессонова, проф., канд. екон. наук

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь, Україна

Розвиток регіонального підприємництва з використанням світового досвіду в умовах воєнного конфлікту

У статті досліджено сучасний стан регіонального підприємництва та висвітлено проблемні аспекти внутрішньопереміщених осіб, які виникли в умовах воєнного конфлікту. Проаналізовано роль підприємництва в європейських країнах, розкрито види економічної діяльності, в яких вітчизняне підприємництво досягло значного зростання. З'ясовані можливості створення нових робочих місць на регіональному та місцевому рівні, а також нових платформ для перепідготовки молодих підприємців, отримання знань, навичок та компетенцій для створення власного інноваційного/ інвестиційного бізнес-проекту, організації бізнесу відповідно до сучасного попиту на ринку праці або соціального бізнесу, а також створення взаємодії зі стейкхолдерами для розвитку підприємницьких можливостей підприємство, діяльність суб'єктів господарювання, рівень безробіття, підприємства малого та середнього бізнесу

С.І. Бессонова, проф., канд. екон. наук

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», г. Мариуполь, Украина

Развитие регионального предпринимательства с использованием мирового опыта в условиях военного конфликта

В статье исследовано современное состояние регионального предпринимательства и освещены проблемные аспекты внутреннеперемещенных лиц, которые возникли в условиях военного конфликта. Проанализирована роль предпринимательства в европейских странах. Раскрыты виды экономической деятельности, в которых отечественное предпринимательство достигло значительного роста. Выявлены возможности создания новых рабочих мест на региональном и местном уровне, а также новых платформ для переподготовки молодых предпринимателей, получение знаний, навыков и компетенций для создания собственного инновационного / инвестиционного бизнес-проекта, организации бизнеса в соответствии с современным спросом на рынке труда или социального бизнеса, а также создание взаимодействия со стейкхолдерами для развития предпринимательских возможностей предпринимательство, деятельность субъектов хозяйствования, уровень безработицы, предприятия малого и среднего бизнеса

Постановка проблеми. Сучасний стан вітчизняної економіки, в умовах воєнного конфлікту на сході країни, можна охарактеризувати як нестабільний та диспропорціональний. Деякі галузі, зокрема машинобудування, знаходяться в занедбаному стані. Частка підприємств порізана на металобрухт, велика заборгованість перед трудовим персоналом по заробітній платі, заборгованість перед постачальниками, втрата ринків збуту привели до закриття підприємств. Значно скоротилися обсяги металургійного, текстильного, мебельного виробництва. Втрата частини ресурсів та активів на окупованих територіях торкнулася не тільки великих підприємств, але й підприємств малого, середнього бізнесу та населення. Тому актуальною проблемою залишається створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу, подолання безробіття, зменшення потоку еміграції населення. Підтримка підприємців з метою відкриття нових підприємств малого бізнесу, формування власників та підприємців дозволить вирішувати не тільки соціально-економічні проблеми регіону, а й сприятиме нарощуванню товарообігу, обсягів виробництва, створенню конкуренції та нових робочих місць.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За останні роки з'явилися змістовні праці вітчизняних науковців, яким належить значний внесок у розвиток підприємницької діяльності. Зокрема, теоретико-методологічним засадам здійснення підприємницької діяльності присвячено роботи Виноградської А. [3], Мочерного С., Устенко О., Чеботаря С. [7] та Горбачевської О. [9]. Питання визначення сучасних проблем організації, становлення і перспектив розвитку підприємництва в Україні є об'єктом дослідження таких авторів, як: Гаврилюк А. [4], Козоріз М., Мікловда В., Даниленко А. [5]. Регіональні аспекти розвитку підприємництва та розробка концептуальних підходів до побудови стратегії розвитку підприємницької діяльності у регіонах з позицій спільності інтересів основних суб'єктів економіки, представлено в роботі Круглянка А. [7]. На виявлення проблем та визначення перспектив розвитку малого підприємництва на місцевому та регіональному рівнях, в тому числі з урахуванням світового досвіду, спрямовані дослідження Білоуса Г. [1], Барановського О. [2] та Тимченка О. [8]. Проблематиці підприємництва та визначенню збитку від війни та анексії, розробкам теоретичних та методичних підходів по відшкодуванню втрат від воєнних і збройних конфліктів займалися такі вчені, як, Іванов С. [10], Сергійчук С., Ковальова К. [11].

Незважаючи на значну кількість публікацій з досліджуваної проблематики, необхідно відзначити відсутність у існуючому науковому доробку комплексного й системного дослідження теоретико-методологічних і практичних аспектів розвитку регіонального підприємництва у нових для України економіко-політичних умовах. Потребують детального вивчення питання ідентифікації проблем, що перешкоджають соціально- економічному розвитку східних регіонів України та розробки усталеного концептуального бачення розвитку підприємництва з використанням найкращих здобутків світового досвіду.

Постановка мети. Метою дослідження являється аналіз сучасного стану регіонального підприємництва з використанням світового досвіду в умовах воєнного конфлікту, виявлення основних проблем та пропозицій щодо їх подолання або мінімізації з використанням світового досвіду в умовах воєнного конфлікту.

Викладення основного матеріалу. В умовах сьогодення Україна переживає не найкращі часи. Воєнний конфлікт на Донбасі, який триває шість років не сприяє розвитку вітчизняної економіки. Багато вітчизняних підприємств у донецькому регіоні змушені значно скоротити обсяги випуску продукції, у зв'язку з втратою російських ринків збуту і неможливістю виходу на європейські ринки. Деякі підприємства припинили свою діяльність, здебільшого це підприємства туристичного бізнесу, оптової та роздрібною торгівлі, підприємства харчування. Тільки за перший рік воєнного конфлікту припинили свою діяльність біля 10 тис. підприємств, в основному це підприємства малого та середнього бізнесу [1]. Безумовно, скорочення виробництва та закриття підприємств впливають на соціально-економічне становище в країні: підвищується рівень безробіття, скорочується платоспроможність населення, спостерігається масовий виїзд за кордон молодого працездатного населення.

Вирішення проблеми відновлення економічного потенціалу Донецького регіону має базуватися на засадах сталого розвитку через впровадження заходи щодо підтримки підприємництва, модернізації стратегічних галузей економіки регіонів на інноваційній основі, створення конкуренції та інноваційних робочих місць і нових галузей на новій ресурсній базі.

У зв'язку з цим державою розроблено ряд програм зі структурної модернізації економіки Донбасу [13,14,15]. Так, розроблена Стратегія відбудови економіки Донецької та Луганської областей передбачає відновлення роботи підприємств базових

галузей економіки, транспортної інфраструктури, залучення пілотних проектів. Тому вирішення питання активізації створення нових робочих місць в обслуговуванні базових підприємств міста, регіону можливо у співпраці з малими та середніми підприємствами.

Аналіз основних показників діяльності суб'єктів господарювання дає змогу стверджувати, що поступовими темпами спостерігається зростання кількості фізичних осіб - підприємців (рис. 1).

Рисунок 1 – Показники діяльності суб'єктів господарювання за кількістю зайнятих працівників (ФОП-фізичних осіб, підприємців)

Джерело: складено автором на основі [12].

Як видно з рис. 1, частка кількості фізичних осіб підприємців від загальної кількості зайнятих працівників зростає на 4,3%, але в численному показнику не досягла показника 2010 року. Коливання показників пов'язано з нестабільним, постійно змінним законодавством, економічною кризою та низкою негативних факторів як зовнішніх, так і внутрішніх. Україні необхідно запроваджувати заходи подолання перешкод малому та середньому бізнесу для приближення до європейських стандартів, адже працездатне населення у сфері малого та середнього підприємництва займає понад 50%, а в Україні поки тільки 14%. Найвищий показник в Японії 80 %.

Одним із основних показників розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва є кількість цих підприємств на 1000 осіб населення. Найвищі показники у 2018 році були у США – 62 од., Італії, Ізраїлю – 60 од., Угорщині – 55 од., Польщі – 43 од. Таким чином, світовий досвід підтверджує, що суб'єкти підприємництва впливають на подолання безробіття в цих країнах, на зростання валового внутрішнього продукту, сприяють залученню інвестиційних ресурсів та впровадженню інноваційних процесів у діяльність підприємств

Аналіз кількості суб'єктів господарювання (рис. 2) показав динаміку коливання кількості підприємств. Найбільші показники кількості суб'єктів господарювання (2,2 млн. од., у тому числі та 1,8 млн.од. фоп) було зафіксовано у 2010 році. У 2013 році внаслідок продовження економічної кризи, з погіршенням інвестиційного клімату, з падінням промислового виробництва, втрати російського ринку збуту, припинили свою діяльність 476 тисяч підприємців, частка великих підприємств змінила форму власності, види діяльності або були розділені.

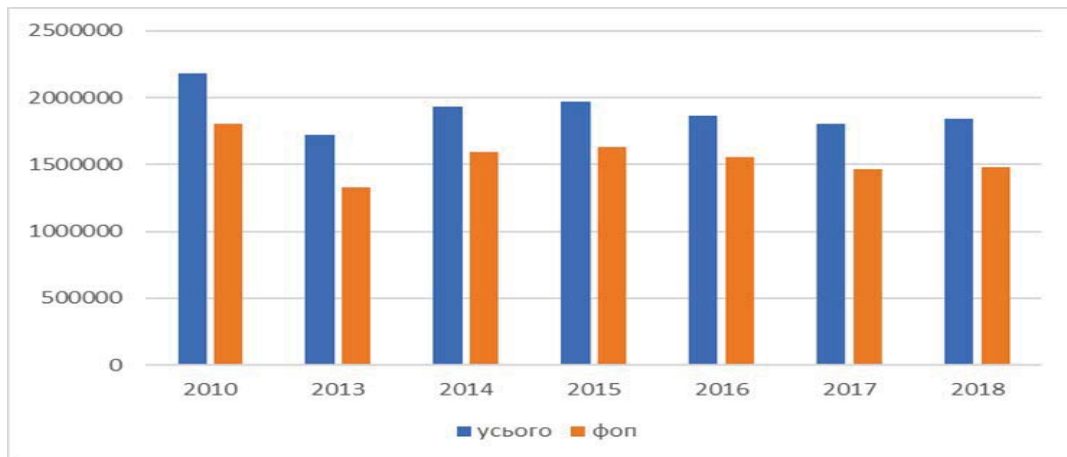

Рисунок 2 – Динаміка кількості суб'єктів господарювання, у тому числі ФОП, (од)
Джерело: складено автором на основі [12].

Зростання кількості підприємств зафіксовано у 2015 році. Це обумовлено як змінами у Податковому Кодексі, так і тим, що частина населення була вимушена виїхати з непідконтрольної території, прифронтової зони та відкривати свої підприємства. Так, у 2015 році в порівнянні з 2013 роком кількість підприємств збільшилась на 302 тис. од. Але в подальшому спостерігається падіння цього показника на 147 тис. од., бо змінилися ставки єдиного податку у зв'язку з підвищенням мінімальної заробітної плати (але це несуттєві зміни). Вагомі зміни стосувались платників третьої групи: по-перше, у чотири рази зменшено ліміт річного доходу, що сприяло або переходу на загальну систему оподаткування, або припиненню діяльності; по-друге, у 1,5 рази підвищено ставки єдиного податку; по-третє, збільшення штрафних санкцій. Всі ці зміни сприяли суттєвому зменшенню кількості підприємств, зменшенню обсягів виробництва та податкових надходжень до бюджету. У 2017 році підприємці – платники єдиного податку 1 та 2 групи фіксовано повинні сплачувати єдиний внесок до Пенсійного фонду (22% від мінімальної заробітної плати). Незначний зріст підприємств відбувся у 2018 році (на 18 тис. од. в порівнянні з 2017 роком), але кількості 2015 року вони не досягли.

Якщо проаналізувати види економічної діяльності, то значне зростання підприємств за аналізований період відбулося у сферах: інформація і телекомунікації - на 374%; організація харчування - на 35%; операції з нерухомим майном - на 250%; мистецтво, спорт, розваги та відпочинок - на 119%; охорона здоров'я - 144%; освіта - на 131%.

Регіонально, найбільша кількість підприємств малого бізнесу зафіксовано у містах Київ, Дніпропетровській, Донецькій, Одеській та Харківській областях.

Аналіз структури обсягу виробленої продукції (товарів, послуг), що виробляється суб'єктів господарювання різних розмірів, показав, що саме показники обсягу виробленої продукції мікропідприємств та суб'єктами малого підприємництва збільшуються, тоді як на великих підприємствах спостерігається спад виробництва (рис. 3). Частка обсягу виробленої продукції на мікропідприємствах на протязі всього аналізованого періоду зростала та збільшилась на 5,3%, на малих підприємствах обсяги виробленої продукції зросли на 0,8%. Неоднозначні зміни відбулися на середніх підприємствах: коливання частки обсягу виробленої продукції становлять від 36,2% до 38,5%. Частка малого та середнього бізнесу в Україні складає 55% валового внутрішнього продукту в економіку країни, у тому числі частка малого бізнесу 14-16% ВВП. Даний показник ще не відповідає європейським показникам (32 - 35 % ВВП).

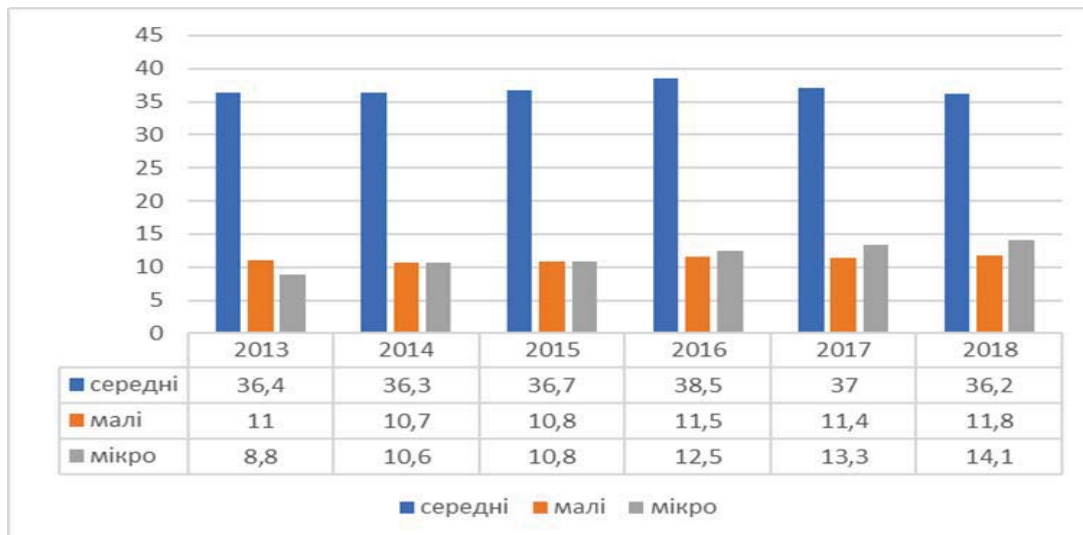

Рисунок 3 – Структура обсягу виробленої продукції, товарів, послуг суб'єктів господарювання за їх розмірами у загальному обсязі виробленої продукції, %

Джерело: складено автором на основі [12].

Успішне функціонування підприємців малого та середнього бізнесу дає змогу розширювати свою діяльність, підвищувати своїм робітникам заробітну плату. Безумовно розмір заробітної плати впливає на вибір підприємства робітником. Дослідження динаміки середньомісячної заробітної плати працевлаштованих осіб в цілому в Україні та Донецькій області виявив позитивний наступний факт (рис.4): заробітна плата в Донецькій області вища за заробітну плату в цілому по Україні за період з 2016 року з 15,5% до 9,3% у 2018 році.

Рисунок 4 – Середньомісячна заробітна плата працевлаштованих осіб в цілому в Україні та Донецькій області, грн.

Джерело: складено автором на основі [12].

Показник рівня безробіття в Україні є доволі високим (8,8% або 1578,6 тис. осіб) у порівнянні з іншими країнами Євросоюзу, такими як: Чеська республіка 2,2%, Німеччина 3,4%, Угорщина 3,7%, Болгарія 5,2%, Словаччина 6,5%. В цілому, рівень безробіття по Євросоюзу у 2018 році складає 6,8%, на цей показник вплинули дані таких країн, як: Греція 19,3%, Іспанія 15,3%, Італія 10,6%, Франція 9,1%.

Дослідження регіонального показника безробіття в Україні серед економічно активного населення у віці 15-70 років розкрили наступний дисбаланс: найбільший показник рівня безробіття спостерігається в: Луганській області 15,1%, Донецькій області 14%, Кіровоградській обл. 11,6%, Волинській 11,4%. Найменші показники в Харківській обл. - 5,3%, м. Київ та Київській області (6,2 та 6,3%), Одеській обл.- 6,4%.

Сприяння створенню робочих мість можливо на регіональному та місцевому рівні. Особливо це стосується внутрішньопереміщених осіб. Із державного та місцевого бюджету особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території, віділяється фінансова допомога для покриття житлово-комунальних послуг, допомога у відновленні документів та працевлаштуванні. Для зменшення фінансового навантаження на місцевий бюджет необхідно допомогти переселенцям адаптуватися в нових умовах, спростити умови відкриття підприємництва, проводити тренінги з перекваліфікації, навчання, застосовувати їх досвід в створенні іноваційних технологій та у виробництві.

Позитивним являється досвід співпраці між університетом, міською радою та в рамках проекту впровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. У Маріуполі працює проект з бізнес-освіти «Розбудова потенціалу підприємницького середовища для соціально-економічного відродження Донецької області «Розумний Вулик». Його розпочав регіональний навчальний центр бізнес-навичок «Приазов'є» при Приазовському державному технічному університеті в партнерстві з Громадською організацією «Місто Змін» та за фінансуванням GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit) [16].

Проект спрямовано на відновлення підприємницького потенціалу Донецького регіону шляхом надання додаткових можливостей розвитку підприємницької діяльності, стимулювання створення нових робочих місць та відродження малого і середнього бізнесу, який зазнав масового згортання під час військового конфлікту. Проектом передбачено створення нових платформ для перепідготовки молодих підприємців, отримання знань, навичок та компетенцій для створення власного інноваційного/ інвестиційного бізнес-проекту, організації бізнесу відповідно до сучасного попиту на ринку праці або соціального бізнесу, а також створення взаємодії зі стейкхолдерами для розвитку підприємницьких можливостей.

Фінансова підтримка з боку Європейського Союзу в умовах Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй сприяє ініціативам внутрішньопереміщених осіб, постраждалих від воєнного конфлікту, з метою переорієнтації самозайнятого населення, самостійного працевлаштування шляхом створення власної справи, створенню нових робочих місць. За період роботи проекту з бізнес-освіти 195 осіб було працевлаштовано, 42 особи стали підприємцями.

З січня 2020 року передбачена державна підтримка малого та середнього бізнесу. Програма розвитку передбачає 2 млрд. грн. для кредитування під 5, 7 та 9%. Крім державної підтримки, очікується підтримка від «Приватбанку» в сумі 10 млрд. грн. на фінансування українського підприємництва. Банк планує продовжувати фінансування бізнес-проектів за програмою «КУБ» та запровадити нові програми лізингу та «швидкий» кредит під заставу депозиту.

Негативним вважаємо факт впровадження з початку наступного року обов'язкового застосування майже всіма суб'єктами підприємницької діяльності реєстраторів розрахункових операцій (РРО), що матиме негативний вплив на діяльність багатьох підприємств. Це значно ускладнює спрощену систему господарювання, збільшує обсяги звітності, ускладнює роботу підприємця, освіта якого не завжди відповідає сучасним вимогам, підвищує ризики діяльності у зв'язку з підвищенням штрафних санкцій та кількості перевіряючих органів.

Висновки та перспективи для подальших досліджень. Сучасний стан розвитку регіонального підприємництва характеризується нестабільними показниками, які спричинені низкою причин, зокрема: нестабільна економічна ситуація в країні, зміни в законодавстві, виїзд молоді за кордон, низькі розміри заробітної плати та проблемні аспекти внутрішньопереміщених осіб, які виникли в умовах воєнного конфлікту. Доцільними є використання досвіду розвитку підприємництва в європейських країнах для вітчизняних підприємців. Важливо на місцевому та регіональному рівнях створювати умови з метою подолання безробіття, зменшення потоку міграції з України, створення робочих місць, особливо серед внутрішньопереміщених осіб, створення конкурентного середовища та розробки оптимальних форм взаємодії та співробітництва великих та малих підприємств в регіоні. Позитивним являється досвід співпраці між закладами вищої освіти та міською радою в рамках проекту впровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Внесення змін до законодавства повинно не гальмувати, а сприяти стимулюванню розвитку малого підприємництва та сприянню формування середнього класу власників та підприємців.

Подальші дослідження проблеми розвитку регіонального підприємництва в умовах воєнного конфлікту дадуть змогу зосередити увагу на вкрай важливих для східного регіону структурних змінах економіки: диверсифікації економічної діяльності, товарної структури експорту, подолання бар'єрів для підтримки малого та середнього підприємництва та забезпечення доступу до фінансових, майнових, природних ресурсів, визначенні механізмів участі приватного сектору у відновленні зруйнованої інфраструктури.

Список літератури

1. Білоус Г.В. Розвиток малого підприємництва в Україні. *Економіка України*. 2009. № 2. С. 34–46.
2. Барановський О.Я. Державна підтримка малого бізнесу: світовий досвід і Україна. *Економіка України*. 2009. № 6. С. 74–79.
3. Виноградська А.М. Основи підприємництва: Навч. посіб. К.: Кондор, 2005. 382 с.
4. Гаврилюк А.М. Формування системи управління економічною безпекою підприємництва. *Економіка та держава*. 2005. № 10. С. 43–45.
5. Козоріз М.А., Мікловда В.П., Даниленко А.С. Підприємництво в Україні: проблеми становлення і перспективи розвитку. Ужгород: Карпати, 1997. 363 с.
6. Кругляк А.В. Принципи побудови стратегії розвитку підприємництва в регіоні. *Регіональна економіка*. 2003. № 1. С. 220–227.
7. Мочерний С.В., Устенко О.А., Чеботар С.І. Основи підприємницької діяльності: Посібник. Київ. «Видавничий центр «Академія». 2001. 280 с.
8. Тимченко О.І. Проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва в регіонах України. *Ефективна економіка*. № 6. 2015. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_6_14 (дата звернення: 18.11.2019).
9. Горбачевська О.В. Проблема підприємництва в економічній теорії. *Науковий вісник*. 2006. №16.1. С. 242–249.
10. Вплив збройного конфлікту (війни, бойових дій) на вартість підприємства: [монографія] / С.В. Іванов. Дн-вськ: Вид-во Маковецький, 2015. 175 с.
11. Сергійчук С.І., Ковальова К.І. Стан і напрями регіональної політики розвитку підприємницької діяльності в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6661>. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.11.58 (дата звернення: 13.11.2019)
12. Статистичний збірник. «Україна у цифрах». 2018 рік. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm (дата звернення 16.11.2019).
13. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. Стратегія відбудови економіки Донецької та Луганської областей Серія «Економіка», №5. 2019 . URL: <https://niss.gov.ua/> (дата звернення 08.11.2019).

14. Офіційний сайт Донецької обласної державної адміністрації. Стратегія розвитку Донецької області на період до 2027 року. URL: https://dn.gov.ua/storage/app/sites/1/economic/Strategy-2027/03.12.2019/proekt_Strategy.pdf (дата звернення 19.11.2019).
15. Офіційний сайт Луганської обласної державної адміністрації. Проект Стратегії розвитку Луганської області на період до 2027 року. URL: http://loga.gov.ua/oda/about/depart/economy/robocha_grupa_z_rozroblennya_strategiy (дата звернення 20.11.2019).
16. Офіційний сайт Маріупольської міської ради. URL: <http://mariupolrada.gov.ua> (дата звернення 19.11.2019).

References

1. Bilous, G.V. (2009). Rozvytok maloho pidpriemnytstva v Ukraini [Development of small business in Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy - Ukraine economy, Vol. 2.*, 34–46 [in Ukrainian].
2. Baranovsky, O.A. (2009). Derzhavna pidtrymka maloho biznesu: svitovyi dosvid i Ukraina [State support for small business: world experience and Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy - Ukraine economy, Vol. 6.*, 74–79 [in Ukrainian].
3. Vinogradskaya, A.M. (2005). *Osnovy pidpriemnytstva [Fundamentals of Entrepreneurship]*. К. «Condor» [in Ukrainian].
4. Gavrylyuk, A.M. (2005). Formuvannya systemy upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemnytstva [Formation of the system of management of economic security of business]. *Ekonomika ta derzhava - Economy and the state, Vol. 10.*, 43–45 [in Ukrainian].
5. Kozoriz, M.A., Miklovda, V.P. & Danilenko, A.S. (1997). *Pidpriemnytstvo v Ukraini: problemy stanovlennia i perspektyvy rozvytku [Entrepreneurship in Ukraine: Problems of Formation and Prospects for Development]*. Uzhgorod: Carpathians [in Ukrainian].
6. Kruglyanko, A.V. (2003). Pryntsypy pobudovy stratehii rozvytku pidpriemnytstva v rehioni [Principles of building a strategy for entrepreneurship development in the region]. *Rehionalna ekonomika - Regional economy, 1*, 220–227 [in Ukrainian].
7. Mochernyi, S.V., Ustenko O.A., & Chebotar, S.I. (2001). *Osnovy pidpriemnytskoi diialnosti [Business Basics]*. Kiev: Academy Publishing Center [in Ukrainian].
8. Timchenko, O.I. (2015). Problemy ta perspektyvy rozvytku maloho pidpriemnytstva v rehionakh Ukrainy [Problems and prospects of small business development in the regions of Ukraine]. *Efektivna ekonomika - Effective economy, 6*. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_6_14 [in Ukrainian].
9. Gorbachevskaya, O.V. (2006). Problema pidpriemnytstva v ekonomichnii teorii [The problem of entrepreneurship in economic theory]. *Naukovyi visnyk - Scientific Bulletin, 16.1.*, 242–249 [in Ukrainian].
10. Ivanov, S.V. (2015). *Vplyv zbroinoho konfliktu (viiny, boiovykh dii) na vartist pidpriemstva [The impact of armed conflict (war, hostilities) on the value of the enterprise]*. Dn-vsk: The Makovetsky Edition [in Ukrainian].
11. Sergeyuk, S.I., & Kovaleva, K.I. (2018). Stan i napriamy rehionalnoi polityky rozvytku pidpriemnytskoi diialnosti v umovakh detsentralizatsii [State and directions of regional policy of business development in the conditions of decentralization]. *Efektivna ekonomika - Effective economy, 11*. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6661> [in Ukrainian].
12. Statystychnyi zbirnyk. «Ukraina u tsyfrakh». 2018 [Statistical collection. "Ukraine in numbers". 2018]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm
13. Ofitsiynyi sait Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. Stratehiia vidbudovy ekonomiky Donetskoï ta Luhanskoï oblastei Serii «Ekonomika» [Official site of the National Institute for Strategic Studies. Strategy of economic recovery of Donetsk and Lugansk regions]. *Economy Series, 5*. 2019. *niss.gov.ua*. Retrieved from: <https://niss.gov.ua/>
14. Ofitsiynyi sait Donetskoï oblasnoï derzhavnoï administratsii. Stratehii rozvytku Donetskoï oblasti na period do 2027 roku. [Official site of Donetsk Regional State Administration. Development strategies of Donetsk region for the period until 2027]. *dn.gov.ua* Retrieved from: https://dn.gov.ua/storage/app/sites/1/economic/Strategy-2027/03.12.2019/proekt_Strategy.pdf
15. Ofitsiynyi sait Luhanskoï oblasnoï derzhavnoï administratsii. Proekt Stratehii rozvytku Luhanskoï oblasti na period do 2027 roku [Official site of Lugansk regional state administration. Draft of the Strategy of development of the Luhansk region for the period till 2027]. *loga.gov.ua* Retrieved from: http://loga.gov.ua/oda/about/depart/economy/robocha_grupa_z_rozroblennya_strategiy
16. Ofitsiynyi sait Mariupolskoï miskoi rady [The official site of Mariupol City Council. *mariupolrada.gov.ua* Retrieved from: <http://mariupolrada.gov.ua>

Svitlana Bessonova, Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)
SHEI «Priazovskyi State Technical University», Mariupol, Ukraine

The Development of Regional Entrepreneurship Using World Experience in a Military Conflict

This article explores current state Regional business and highlights the problematic aspects internally displaced persons those arising in terms of military conflict. The loss of resources and assets in the occupied territories affected not only large companies but also small businesses, medium businesses and households. Therefore, the actual problem is the creation of conditions for development of small and medium business, fighting unemployment, reducing the flow of emigration of the population.

Current state Regional business located in instability. Therefore, implicated a number of reasons such as the unstable economic situation, changes in legislation, leaving young people abroad, low wages and problematic aspects internally displaced persons those arising in terms of military conflict.

Analysis of business in European countries adopting promotes demand for domestic entrepreneurs. Important at local and regional levels to create conditions to overcome unemployment, reduce the flow of migration from Ukraine, created jobs, especially among internally displaced persons, creating a competitive environment and develop optimal forms of interaction and cooperation of large and small businesses in the region. A negative fact considers the introduction of mandatory early next year application almost all subjects of entrepreneurial activity settlement registrar, which will have a negative impact on the activities of many businesses. This eliminates much simplified system management, increasing the volume of reporting complicates the work of entrepreneur education which does not meet modern requirements,

Demand is positive cooperation between the university and the city council as part of the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU. Amendments to the legislation must not hinder but facilitate the promotion of small business development and promoting medium owner class owners and entrepreneurs.

entrepreneurship, activity of economic entities, unemployment rate, small and medium-sized enterprises

Одержано (Received) 19.11.2019

Прорецензовано (Reviewed) 26.11.2019

Прийнято до друку (Approved) 23.12.2019

УДК 331.108

JEL Classification: M12

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2019.3\(36\).300-312](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2019.3(36).300-312)

Mariia Buhaieva, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

LiadovskaTetiana

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

The Concept of Improvement of Human Resources Policy in Cooperation With the Enterprise Strategy in the Context of European Integration Processes

The content and consistency of the improvement of the human resources policy in cooperation with the enterprise strategy in the context of European integration processes were proposed. The strategic goals for improving the human resources policy in cooperation with the enterprise strategy were identified. The principles that should be put into practice for implementation of each of the components of the human resources policy in cooperation with the enterprise strategy were considered. The concept of improving the human resources policy in relation to the enterprise strategy was proposed and the stages of its improvement in enterprise strategy were outlined.

human resources policy, enterprise strategy, European integration processes

М.В. Бугаева, канд. экон. наук

Т.В. Лядовская

Центральноукраїнський національний технічний університет, г. Кропивницький, Україна

Концепция усовершенствования кадровой политики во взаимодействии с стратегией предприятия в условиях евроинтеграционных процессов

© Mariia Buhaieva, LiadovskaTetiana, 2019